

Література

1. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / Сергей Георгиевич Кара-Мурза. – М. : Эксмо-Пресс, 2001. – 832 с.
2. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке / Геннадий Владимирович Колшанский. – М. : Наука, 1990. – 106 с.
3. Леонтьева Л. Маніпуляцій не уникнути, але захищатись від них необхідно / Лідія Леонтьєва // Віче. – № 9 (150). – 2004. – С. 19–21.
4. Покальчук О. Страхи, які ми обираємо [Електронний ресурс] / Олег Покальчук // Незалежний культурологічний часопис «І». – № 37. – 2005. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n37texts/pokalchuk.htm>.

Джерела

1. Передвиборчі програми політичних партій і блоків 1998 р.
2. Передвиборчі програми кандидатів на пост Президента України 2004 р.
3. Передвиборчі листівки, газети, інші друковані агітаційні видання до виборів різних рівнів.
4. Телевізійна політична реклама.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2010 р.

УДК 821.111-193.3.09

І. С. Білоконенко

СТИЛІСТИЧНІ ФІГУРИ І ТРОПИ У ЦИКЛІ СОНЕТІВ Е. СПЕНСЕРА «АМОРЕТТІ»

Білоконенко І. С. Стилістичні фігури і тропи у циклі сонетів Е. Спенсера «Amoretti».

У статті подано аналіз стилістичних фігур і тропів, які використовує англійський поет-гуманіст XVI ст. Едмунд Спенсер у циклі сонетів «Amoretti». Автор досліджує значення стилістичних прийомів для цілісності розуміння поетичної манери Е. Спенсера.

Ключові слова: Е. Спенсер, сонет, стилістичні фігури, тропи.

Белоконенко И. С. Стилистические фигуры и тропы в цикле сонетов Э. Спенсера «Amoretti».

В статье представлен анализ стилистических фигур и тропов, которые использует английский поэт-гуманист XVI века Эдмунд Спенсер в цикле сонетов «Amoretti». Автор исследует значение стилистических приемов для целостности понимания поэтической манеры Э. Спенсера.

Ключевые слова: Э. Спенсер, сонет, стилистические фигуры, тропы.

Bilokonenko I. S. Stylistic figures and tropes in a cycle of sonnets «Amoretti» by E. Spenser.

The article presents an analysis of stylistic figures and tropes, which English poet and humanist of the XVI century Edmund Spenser uses in the cycle of sonnets «Amoretti». The author explores the importance of stylistic devices to a holistic understanding of the poetic manner of E. Spenser.

Key words: E. Spenser, sonnet, stylistic figures, tropes.

Кожен функціональний елемент твору художньої літератури формує основу його естетичного навантаження. Художній текст складається з системи художніх образів, які виявляються за допомогою мовностилістичних засобів різних рівнів. Найцікавішим і найпродуктивнішим для характеристики виражальних і зображальних засобів у художньому творі є лексичний. Цей рівень відтворює індивідуальні особливості авторського стилю, своєрідність художнього методу, філософські, естетичні погляди. Тож у художньому тексті слово стає засобом створення словесних художніх образів, передачі художнього мислення і відтворення художнього світу. Серед різних факторів, які створюють словесні художні образи, особливо виділяються стилістичні фігури і тропи. Їхній аналіз не лише виявляє особливості словесно-художньої майстерності письменника, але і більш повно і точно визначає художньо-образний зміст аналізованого твору. Останні дослідження доводять зростання інтересу до вивчення тропів і стилістичних фігур. Це підтверджується роботами науковців, у яких аналізуються індивідуально-авторські тропи (Е. Гоутлі, О. С. Ємець, Б. П. Іванюк, Н. О. Кожевникова, Д. М. Колесник, О. С. Маріна, І. В. Панченко, І. В. Толочин, М. Фрімен, Й. Шен). Лексична стилістика англійської мови також є предметом серйозних наукових досліджень (І. Арнольд, І. Гальперін, Т. Знаменська, В. Кухаренко, Н. Разінкіна, Ю. Скребнєв, О. Ясінецька) [1; 3; 4; 6; 7; 9].

На сьогодні недостатньо уваги приділяється вивченню авторської манери і стилю Едмунда Спенсера – англійського поета-гуманіста XVI ст. Особливий інтерес становлять дослідження фігур і тропів у циклі сонетів «Amoretti», який став значним досягненням англійської літератури епохи Відродження. Сонети циклу мають багато рис, притаманних як іншим творам митця, так і поетичній мові цього історичного періоду.

Мета нашого дослідження: проаналізувати стилістичні фігури і тропи циклу «Amoretti» (сонети I – XXX), визначити їхню роль у художньо-образному змісті сонетів. Дослідження може мати вплив на цілісність розуміння поетичної манери Е. Спенсера, який увійшов у літературу Відродження як поет з «тонким відчуттям художнього слова» [2, с. 10]. Митець, наближуючи поезію до звичайного і реального людського почуття, у любовній ліриці звертався не до уявної дами серця, а до своєї нареченої, пізніше дружини – Елізабет Бойл.

У сонетах наявні різні стилістичні засоби. Зокрема, використовується у згадці про гору Гелікон, де існувало джерело Гіппокрена, що дарувало натхнення поетам і з якого з'явилися музи: *And happy rhymes bath's in the sacred brook, // Of Helicon whence she derived is* (8, сонет I). Цей прийом розрахований на ерудицію читача, покликаною розгадати закодований зміст і зрозуміти, що кохана є музою, народженою божественним джерелом. Поєднуючи метафору з алюзією, Е. Спенсер описує і бога кохання Купідона, який, розправивши крила, пускає в нього стріли

кохання: *Fresh love, that long hath slept in cheerless bower: // His wanton wings and darts of deadly power* (8, сонет IV). У цьому ж сонеті згадується *Janus' gate*. Відомо, що Янус був богом дверей і виходів. Стародавні римляни вважали Януса богом переходу від одного року до іншого, він рахував кількість днів у році та «відкривав» новий рік, як двері. Використавши цю фігуру, автор надає сонету рис міфічності. На загальному фоні наближення до реальності «живого» світу, створеного автором, алюзія додає сонету елементи божественності та піднесеності. Алюзія *full of the living fire, kindled above unto the maker near* (8, сонет VIII) не є однозначною з огляду на багаторівневе трактування поняття «живильний вогонь». Одні джерела живильним вогнем називають кохання, інші зазначають, що під цим поняттям слід розуміти сім'ю. Можна також розглядати його як символічну назву вогню життя: оптимізм, ентузіазм, активність. За текстом сонета важко прийти до однозначного висновку, але вважаємо, що автор говорить про вогонь життя і кохання, який запалив «творець», давши людям насолоду від цього небесного почуття. Яскравим є поєднання у двох останніх рядках 9 сонета алюзії з порівнянням: *the Maker, whose light doth lighten all that here we see* (8, сонет IX). Автор порівнює блиск очей жінки саме з «творцем», від живильного світла якого зародилося життя і віра в якого допомагає людям. Очевидно, що поет має на увазі християнського бога, світло віри якого вважається благословенним. Порівнюючи віру в божє світло з вірою у світло кохання, Е. Спенсер ніби повторює вислів із Біблії: «... від Бога любов, і кожен, хто любить, родився від Бога та відає Бога. Хто не любить, той Бога не пізнав, бо Бог є любов» [Іоанн 4 : 7, 8]. Поет не вбачає в коханій Бога, але наділяє її могутністю і владою, як божє створіння.

В алюзії *both the Indias* (8, сонет XV) автор має на увазі період XVI ст., коли одна частина території Індії була під владою Імперії Моголів, а інша – під владою мусульман, тому автор згадує «обидві Індії». Як відомо, Індія багата дорогоцінними скарбами, які активно вивозилися з країни в часи її колонізації. Індійські коштовності вважалися досить дорогими. Тому володіння цими скарбами завжди свідчило про заможність людини. Тож, якщо у коханої поета є речі, що дорожчі за скарби Індії, то вона надзвичайна жінка. Алюзія *legions of loves with little wings did fly* (8, сонет XVI) використовується для надання сонету певної епічності. Поет має на увазі Амура, або Купідона, бога кохання і любовного потягу. Автор не згадує ім'я бога, замість цього, за допомогою антономазії *loves*, він лише натякає читачеві на нього. Алюзія *lion and lamb* (8, сонет XX) у давніші часи символізувала єднання, у період Золотого Часу – кінець боротьби і відродження миру, благодаті. Лев і ягня символізують знову знайдений рай, єдність, завершення всіх конфліктів між закоханими.

Ампліфікація також є яскравим стилістичним прийомом. Зокрема, вона використовується у 2 сонеті задля характеристики й опису життєвих

можливостей у майбутньому, умов для розвитку почуттів героїв. Якщо кохана буде прихильною, то для ліричного героя – це життя, простір для розвитку, якщо ні – то смерть: *Which if she grant, then live, and my love cherish, // If not, die soon, and I with thee will perish* (8, сонет II). Накопичення подібних однотипних мовних одиниць у двох рядках (*live, cherish, die, perish*) свідчить про цінність висловлювання. Задля вираження свого захоплення коханою автор використовує й ампліфікацію *my tongue would speak her praises due - my pen would write her titles true* (8, сонет III).

Значну роль відіграє в сонетах і персоніфікація. Автор використовує цей стилістичний прийом задля надання рис живої істоти різним явищам. Так Новий Рік має здатність «говорити» і «обіцяти», що робить його виразним і реальним. Для ліричного героя це не лише дане Новим Роком зобов'язання зробити щось, а надія на нове почуття, нове щастя: *New year forth looking out of Janus' gate, // Doth seem to promise hope of new delight* (8, сонет IV). Оживленою стає в 4 сонеті і його «головна дійової особа» – любов. З точки зору автора, вона спала довгі зимові місяці, але зараз, із приходом весни, оновлюється і перероджується: *Fresh love, that long hath slept in cheerless bower: // Wills him awake, and soon about him dight...* (8, сонет IV). Підкреслити незалежність світу речей від світу людини допомагає і персоніфікація часу: *For lusty spring now in his timely hour, // Is ready to come forth him to receive, // And warns the Earth with diverse colored flower* (8, сонет IV). Надає Е. Спенсер ознаки особистості і квітам. Одухотворяючи їх, автор збагачує, робить змістовнішим, досконалішим образ «живого» світу, наповнюючи його новим сенсом і новим баченням: *And warns the Earth with diverse colored flower, // To deck herself, and her fair mantle weave* (8, сонет IV).

Ряд сонетів містить і вислови, які можна сприймати як афоризми. Твердження Е. Спенсера *The harder won, the firmer will abide* можна розглядати як реальну сутність життєвої філософії, висловлену стисло, виразно, зрозуміло. У сучасній англійській мові відомим є вислів: *Success tastes best when earned* (Успіх має кращий смак, коли він зароблений), який, фактично, відповідає афоризму поета. Дійсно, чим більше зусиль людина витрачає на задоволення своїх потреб і бажань, тим більшу цінність вони для неї мають. Разом з тим, в англійській мові існує і крилатий вислів: *Happiness is easy to find but hard to keep* (Щастя легко знайти, але важко втримати). Та поет не вважає, що легко знайти справжнє почуття, а боротьба за нього є важким і тривалим процесом. Використовуючи афоризм *All pain hath end and every war hath peace*, автор ще раз підкреслює безкінечність свого болю, порівнюючи його з завершеністю всього у цьому світі, з плинністю часу, який має лікувати, але не приносить мир у його душу.

Надзвичайно гармонійною є гіпербола в 9 сонеті, яка описує читачу неземної краси очі коханої. Ця гіпербола є ключем до загальної теми

сонета. Автор висловлює невпевненість у своїх поетичних здібностях і робить висновок, що він не у змозі передати словами всю велич та красу очей: *Long-while I sought to what I might compare // Those powerful eyes, which lighten my dark. // Yet find I nought on earth to which I dare // Resemble th' image of their goodly light* (8, сонет IX). У 8 сонеті гіпербола *but mine no price nor prayer may surcease* характеризує війну і значні муки, що завдає йому кохана жінка. Поет говорить, що все у світі рано чи пізно закінчується, але страждання ліричного героя будуть вічними. Автор перебільшує міру болю, який є наслідком безупинної війни почуттів.

Антономазія *lord of love* (8, сонет X) використовується автором для найменування Купідона, або Ерота – бога кохання. Він є одним з найдавніших богів, головна об'єднуюча сила Всесвіту. Преклоніння перед коханням і, як першоосновою, богом кохання є типовим для теоретичних розвідок XVI століття. Оцінка Е. Спенсером кохання як життєдайної сили, що мобілізує всі можливості людини, підкреслює значення бога кохання в його житті, пробуджує читацькі асоціації при сприйнятті слова *lord*. Саме цим словом визначається влада і сила «повелителя». Антономазія *tyranness* формує описовий образ безжальної, владної та підступної героїні. Ми певні, що автор знову відтворює в пам'яті читача римські і грецькі теми й ідеї, адже тиран – це правитель, що захопив і утримує владу силою, хто підкоряє, диктує свою волю. Термін «тиранія», в епоху Відродження набув узагальнюючого значення «жорстокий, деспотичний вплив на людей задля спрямування їхніх дій в потрібне русло, одержання бажаних результатів». Тому подібне вживання слова *tyranness* на адресу коханої жінки і замість її імені є характерологічно виправданим, хоч і негативним.

Риторичне питання: *the which both life and death forth from you dart // into the object of your mighty view?* (8, сонет VII) адресоване ліричній героїні. Автор сам дивується, як кохана легко може керувати його життям. У 7 сонеті цей стилістичний прийом змінює його загальний фон: зазвичай герой розповідає про кохання, описує свої почуття, а героїня лише умовно присутня. Завдяки питанню сонет оживлюється, перетворюючи образ героїні з пасивного на активний, незважаючи на відсутність реакції. Риторичне питання *what pen, what pencil can express her fill?* в 17 сонеті використане автором задля зосередження уваги на конфлікті між людськими майстрами і небесним творцем.

У риторичному запереченні: *Unrighteous lord of love, what law is this, // That me thou makest thus tormented be...* (8, сонет XIII) автор закликає бога кохання і просить захистити ліричного героя від любовних мук, які завдає йому кохана. Поет розуміє, що його незадоволення таким станом речей, його звернення не матимуть жодної відповіді чи реакції: марно чекати на поблажливість від «повелителя». Тому ліричний герой з сумом говорить про несправедливість божого закону, що карає його за кохання, а не жінку за зверхність і гордість.

Риторичне звертання *fairer than fairest* (8, сонет XXIII) уводить завершальну думку 23 сонета. Ліричний герой звертається до коханої, і ці слова сприймаються як неоднозначне висловлювання, адже воно мало б спонукати жінку до позитивних дій у бік закоханого чоловіка. Автор має надію на припинення «тортур» з боку героїні і встановлення миру між ними, але він і розуміє, що ця надія є примарною.

Повтор використовується автором у 15 сонеті для зосередження уваги читача на зовнішній красі героїні. Синтаксичний і лексичний повтор фокусує увагу на елементах зовнішності жінки і змушує читача їх не просто запам'ятати, а захоплюватися, відчувати інтерес до неї і, можливо, закохуватися. Синтаксичний повтор формує чітку структуру сонета і робить його гармонійним, а лексичний повтор фрагментів *if...her.. be* акумулює почуття автора і спрямовує твір до логічного завершення: *If sapphires, lo her eyes be sapphires plain, // If rubies, lo her lips be rubies sound, // If pearls, her teeth be pearls both pure and round; // If ivory, her forehead ivory weene; // If gold, her locks are finest gold on ground; // If silver, her fair hands are silver sheen* (8, сонет XV). Перерахування *plaints, prayers, vows, ruth, sorrow, and dismay* (8, сонет XIV) використовує автор для нагнітання емоційного фону сонета. Нарікання коханій, виголошення звернення до свого божества, запрягання у вічному коханні, смута від нерозділеного почуття, стан хвилювання і тривоги – це все могло б вплинути на гордість коханої. Але різні вияви почуттів поета не обов'язково будуть помічені жінкою. Таке емоційне перерахування активно насичує фон сонета.

Отже, Е. Спенсер увійшов в англійську гуманістичну літературу як співець високого кохання з витонченим відчуттям художнього слова. Художні образи його сонетів яскраво вирізняються завдяки системі мовностилістичних засобів різних рівнів. Серед них на особливу увагу заслуговують такі стилістичні фігури і тропи, як-от: алюзія, порівняння, антономазія, ампліфікація, персоніфікація, афоризми, повтор, гіпербола, перерахування; риторичні питання, заперечення і звертання. Мова циклу сонетів «Amoretti» характеризує не тільки авторські риси митця, але й є відображенням поетичною мови періоду Відродження взагалі. Навіть вибіркового аналізу стилістичних прийомів циклу доводить нам, що Е. Спенсер наблизив свою поезію до звичайних і реальних людських почуттів, збагативши їх винятково красивими і талановитими формами.

Література

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования) : [учебн. пособие для студентов пед. ин-тов] / И. В. Арнольд. – [2-е изд., перераб]. – Л. : «Просвещение», 1981. – 295 с.
2. Артамонов С. Д. История зарубежной литературы XVII–XVIII вв. / С. Д. Артамонов. – М. : Просвещение, 1978. – С. 211–228.
3. Разинкина Н. М. Функциональная стилистика / Н. М. Разинкина. – М. : Высш. шк., 2004. – 272 с.

4. Стилистика английского языка : [учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз.] / А. Н. Мороховский [и др.]. – К. : Вища шк., 1984. – 247 с.
5. Шаповалова М. С. Література доби Відродження: Англія / М. С. Шаповалова // Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження. – Львів : Вища школа, 1982. – С. 320–385.
6. Galperin I. R. Stylistics. Third Edition (англ. мовою) / I. R. Galperin. – Moscow : Vyssaja Skola, 1981. – 335 p.
7. Prokhorova V. I. Oral practice through stylistic analysis / V. I. Prokhorova, E. G. Soshalskaya. – М. : Высш. шк., 1979. – 115 с.
8. Spenser Edmund. «Amoretti»: [Електронний ресурс] / E. Spenser. – Режим доступу : <http://theotherpages.org/poems/spenser1.html>.
9. Znamenskaya T. A. Stylistics of the English Language. Fundamentals of the course [учебное пособие.] (англ. мовою) / Т. А. Znamenskaya. – [2-е изд., испр.]. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 208 p.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2010 р.

УДК 811.161.2'38

С. А. Бузько

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ОКАЗІОНАЛЬНИХ ЛЕКСЕМ У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПОСТМОДЕРНОЇ ПРОЗИ

Бузько С. А. Функціонально-стилістичне призначення okazionalnih лексем у текстах української постмодерної прози.

У статті виявлено й описано функціонально-стилістичні особливості лексичних okazionalizmiv, які функціонують у текстах української постмодерної прози.

Ключові слова: okazionalizm, стилістична функція, постмодерна проза.

Бузько С. А. Функціонально-стилістичное предназначение okazionalnih лексем в текстах украинской постмодернистской прозы.

В статье выявлены и описаны функционально-стилістические особенности лексических okazionalizmiv, которые функционируют в текстах украинской постмодернистской прозы.

Ключевые слова: okazionalizm, стилістическая функция, постмодерная проза.

Buzko S. A. Functional-stylistic destination of occasional lexemes in Ukrainian postmodern prose.

The article presents the functional-stylistic features of occasionalisms which function in the texts Ukrainian postmodern prose.

Key words: occasionalism, stylistic function, postmodern prose.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях вивчення okazionalizmiv здійснюється з урахуванням функціонально-стилістичного аспекту. Залежно від джерельної бази досліджень (публіцистичне мовлення, художньо-поетичне тощо), учені акцентують увагу на різних особливостях функціонування okazionalnih утворень у структурі тексту; відповідно,